

Guia docent

Identificació de l'assignatura

Assignatura / Grup	21348 - Psicofarmacologia / 1
Titulació	Grau de Psicologia - Quart curs
Crèdits	3
Període d'impartició	Primer semestre
Idioma d'impartició	Català

Professors

Professor/a	Horari d'atenció als alumnes					
	Hora d'inici	Hora de fi	Dia	Data d'inici	Data de fi	Despatx / Edifici
Joan Salvà Coll						
<i>Responsable</i>						Cal concertar cita prèvia amb el/la professor/a per a fer una tutoria
joan.salva@uib.cat						

Contextualització

Característiques de l'assignatura: amb aquesta assignatura es cerca assolir un coneixement general per part de l'alumne dels principals psicofàrmacs utilitzats en clínica en el tractament de les malalties mentals i de les drogodependències.

Descripció: cursant aquesta assignatura l'alumne aprendrà les característiques dels principals grups de psicofàrmacs usats en psiquiatria, el seu mecanisme d'acció, les seves indicacions i contraindicacions, els efectes secundaris més importants,... amb la intenció de convidar els clínics "no-prescriptors" a incrementar el seu coneixement sobre les teràpies farmacològiques disponibles, ajudar a entendre quan és apropiat el seu ús, i potser igualment important, reconèixer quan no estan indicades.

S'ha d'emfatitzar que la informació que es desenvoluparà durant el curs no té la intenció, i no és de cap manera suficient, per ensenyar a ningú a receptar aquestes medicacions, sinó més aviat proporcionar un sentit de familiaritat, de manera que les medicacions psiquiàtriques deixin de ser unes completes desconegudes per als professionals no mèdics.

Paper i relació amb altres assignatures: el coneixement sobre la psicofarmacologia es sustenta en les neurociències i requereix una adequada avaluació diagnòstica de les malalties mentals i per tant es recomana tenir uns coneixements bàsics en ambdós camps: el primer a través de les assignatures troncal dels estudis de biologia, psicologia o infermeria i el segon, potser més específic de les assignatures de psicopatologia que permeten poder identificar aquells símptomes i síndromes tributaris de ser, o no, tractats amb fàrmacs.

Interès de la matèria pel desenvolupament professional de l'alumne:

¿ Per què haurien de cursar una assignatura de psicofarmacologia els estudiants de psicologia, biologia, infermeria, etc. si no hauran de prescriure psicofàrmacs en la seva pràctica clínica?

Malgrat no s'hagin de prescriure psicofàrmacs cal tenir ben present per part dels professionals clínics que atenen pacients, que aquests sovint volen participar activament en el seu tractament, volen i cerquen informació de les diverses opcions terapèutiques i sovint en demanen una opinió documentada. Encara que habitualment tenim la temptació simplista de dividir els trastorns mentals entre els que tenen un component biològic dels de base psicològica, la realitat sol estar quasi sempre en un punt intermedi. De fet és poc freqüent el pacient en el què la farmacoteràpia estigui indicada i que no es pugui beneficiar també d'alguna modalitat de psicoteràpia.

Guia docent

D'altra banda, la persona que realitza una psicoteràpia es pot qüestionar sobre si podrien o no estar indicats els medicaments, sigui perquè el tractament no funciona com s'esperava, o tal vegada perquè han sorgit problemes mèdics afegits.

L'objectiu de l'assignatura no és de cap manera preparar als alumnes per a prescriure medicacions psicotròpies, sinó transmetre informació clínicament rellevant per als professionals que apliquen tècniques psicoteràpiques, assegurant d'aquesta manera que els pacients tinguin les portes obertes per a poder accedir a l'ampli ventall de tractaments que puguin ser apropiats per a ells.

Aquest coneixement proporciona també un fonament als terapeutes per comentar l'ús de medicacions psiquiàtriques tant amb els pacients (tan -ben/mal- informats a través del Dr. Google i altres cercadors web), com també amb els metges i psiquiatres a qui es deriva pacients.

La informació que es presenta al curs està recollida en la bibliografia recomanada i serà explicada sobre la base de l'experiència clínica dels professors, els quals al llarg del temps hem estat preparant i col·laborant amb moltes generacions de terapeutes en formació (metges residents, PIR., EIR, MPGS,...) tant a nivell hospitalari com a nivell comunitari. El temari també inclourà material recent a partir de publicacions científiques, i potser el més important, les experiències que els pacients han compartit amb nosaltres.

Requisits

Recomanables

Per a cursar aquesta assignatura no s'han establert requisits essencials, tot i què és recomanable que els alumnes:

- hagin superat les assignatures troncal de psicobiologia i cursat prèviament les assignatures clíniques d'avaluació, de diagnòstic i de psicopatologia per tal de partir amb una bona base respecte a conceptes necessaris per a entendre l'ús de la farmacoteràpia
- Tinguin coneixements d'anglès tècnic a nivell de lectura, per a poder analitzar articles recents de revistes científiques i altres documents
- També és recomanable també tenir alguna experiència clínica prèvia, havent realitzat pràctiques clíniques o treballs relacionats amb la clínica en salut mental

Competències

Específiques

- * CE14. Dominio de la terminología científica consustancial a los contenidos del módulo o materia.

Genèriques

- * CT9. Capacidad para trasladar la teoría a la práctica.
- * CT15. Razonamiento crítico.

Guia docent

Bàsiques

* Podeu consultar les competències bàsiques que l'estudiant ha d'haver assolit en acabar el grau a l'adreça següent: http://estudis.uib.cat/ca/grau/comp_basiques/

Continguts

Continguts temàtics

Tema 1. Introducció a la psicofarmacologia

- Concepte
- El perquè de l'assignatura
- Estat actual de la psicofarmacologia

Tema 2. BASES NEUROQUÍMIQUES

- Aprenent el llenguatge de la psicofarmacologia
- Neuroanatomia del Sistema Nerviós (SN): el sistema nerviós central (SNC) i perifèric (SNP). Cèl·lules glials, neurona. Plasticitat
- Neurofisiologia del SN. Neurotransmissió. Circuits cerebrals
- Fisiopatologia del SN
- Farmacologia del SN: farmacocinètica i farmacodinàmica. Predicció dels efectes de les medicacions i de les Interaccions.

Tema 3. ANTIDEPRESSIUS EN ELS TRASTORNS AFECTIUS

- Clínica. Diagnòstic diferencial.
- Història del tractament farmacològic. Sistemes de classificació dels antidepressius. Antidepressius tricíclics (ADT). Inhibidors de la monoamino-oxidasa (IMAO), Inhibidors selectius de la recaptació de la serotonina (ISRS), antidepressius atípics. Indicacions, Interaccions. Efectes secundaris.
- Enfocament actual del tractament.

Tema 4. LITI I EUTIMITZANTS EN EL TRASTORN BIPOLAR

- Clínica. Diagnòstic diferencial.
- Història del tractament farmacològic. Liti i eutimitzants. Indicacions, Interaccions. Efectes secundaris.
- Enfocament actual del tractament.

Tema 5. ANTIPSICÒTICS I ESQUIZOFRÈNIA

- Clínica. Diagnòstic diferencial.
- Història del tractament farmacològic. Antipsicòtics de primera i segona generació. Indicacions, Interaccions, efectes secundaris.
- Enfocament actual del tractament.

Tema 6. ANSIOLÍTICS I TRASTORNS D'ANSIETAT

- Clínica. Diagnòstic diferencial.
- Història del tractament farmacològic. Benzodiacepines i altres. Indicacions, Interaccions. Efectes secundaris.
- Enfocament actual del tractament.

Tema 7. PSICOFARMACOLOGIA EN L'ABÚS DE SUSTÀNCIES

- Abús, dependència. Criteris diagnòstics.

Guia docent

- Teràpies substitutives, de recompensa, anti-Kindling, d'interferència i aversiva. Teràpia en el diagnòstic dual.

Tema 8. TRACTAMENT FARMACOLÒGIC DELS TRASTORNS DE LA CONDUCTA ALIMENTÀRIA

- Anorèxia nerviosa. Estimulants de la gana.
- Bulímia nerviosa. Antidepressius.

Tema 9. HIPNÒTICS I TRASTORNS DEL SON

- Son normal. Trastorns primaris del son. Insomni, hipersònnia, parasòmnia, trastorns de l'horari del son.
- Tractament de la fase aguda i a llarg plaç.

Tema 10. PSICOFARMACOLOGIA RELACIONADA AMB LA FUNCIÓ SEXUAL

- Resposta sexual humana. Psicofarmacologia de la disfunció erèctil. Inhibidors de la fosfodiesterasa V. Andrògens. Antiandrògens i antiestrògens.

Tema 11. PSICOESTIMULANTS I TRASTORN PER DÉFICIT D'ATENCIÓ I HIPERACTIVITAT

- Trastorns del desenvolupament neurològic. Etiologia, neurobiologia, Prevalença. Simptomatologia i diagnòstic. Plans de tractament. Amfetamines.

Tema 12. POTENCIADORS COGNITIUS I DEMENCIA D'ALZHEIMER

- Diagnòstic. Etiologia. Fisiopatologia, Inhibidors de la colinesterasa

Metodologia docent

En aquest apartat es descriuen les activitats de treball presencial i no presencial (autònom) previstes a l'assignatura a fi de poder desenvolupar i avaluar les competències establertes anteriorment. Amb l'objectiu d'afavorir l'autonomia i el treball personal de l'alumnat, l'assignatura formarà part del projecte Campus Extens, dedicat a l'ensenyament flexible i a distància, el qual incorpora l'ús de la telemàtica a l'ensenyament universitari. Així, mitjançant la plataforma de teleeducació Moodle, l'alumnat tindrà a la seva disposició una comunicació on line i a distància amb el professorat, un calendari amb notícies d'interès, documents electrònics i enllaços a Internet útils per a la realització de les pràctiques de l'assignatura i altres eines per a l'aprenentatge.

Volum de treball

A la taula següent es presenta la distribució d'hores segons les diferents activitats de treball presencial i de treball no presencial (o autònom) planificat i la seva equivalència en crèdits europeus o ECTS (1 Crèdit ECTS = 25 hores de treball de l'alumnat)

Activitats de treball presencial (1,2 crèdits, 30 hores)

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
Classes teòriques	Classe magistral	Grup gran (G)	Mitjançant el mètode expositiu, el professorat establirà els fonaments teòrics dels diferents mòduls que componen l'assignatura. A més, es donarà informació per a cada mòdul sobre el mètode de treball aconsellable i el material didàctic	15

Guia docent

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
			que haurà d'emprar l'alumnat per preparar de forma autònoma els seus continguts	
Pràctiques externes	Casos clínics	Grup mitjà (M)	<p>Les classes pràctiques consistiran en la presentació de casos clínics reals a l'Hospital Universitari Son Espases, habitualment a càrrec dels residents (PIR, MIR, EIR), amb la posterior discussió iraconament clínic per tal d'aplicarels coneixements adquirits al llarg de la carrera, de manera anàloga a com es realitza en la pràctica clínica real. Es realitza especial èmfasi en la recollida d'una bona història clínica, en l'entrevista clínica, l'exploració psicopatològica, l'orientació diagnòstica, el diagnòstic diferencial i l'abordatge terapèutic.</p> <p>Abans de començar la pràctica tots els alumnes han de signar un document de compromís de confidencialitat. Control d'assistència mitjançant signatura.</p> <p>Es realitzarà una avaluació per escrit de les pràctiques que consistirà en la resolució d'un cas clínic que es presentarà el darrer dia de pràctiques. Pes en la nota final: 30%</p>	13
Avaluació	Examen global	Grup gran (G)	S'avalua conjuntament la teoria i les pràctiques en un examen final en convocatòria de gener que constarà d'un examen test de tipus P.I.R. amb resposta múltiple (50 preguntes, 5 opcions, els errors resten 1/3). Temps per respondre 50 minuts. Pes en la nota final: 50 % (sempre i quan s'hagi superat aquest examen test final amb una qualificació mínima de 5)	2

A començament del semestre hi haurà a disposició dels estudiants el cronograma de l'assignatura a través de la plataforma UIBdigital. Aquest cronograma inclourà almenys les dates en què es faran les proves d'avaluació contínua i les dates de lliurament dels treballs. A més, el professor o la professora informará els estudiants si el pla de treball de l'assignatura es durà a terme a través del cronograma o per una altra via, inclosa la plataforma Aula digital.

Activitats de treball no presencial (1,8 crèdits, 45 hores)

Modalitat	Nom	Descripció	Hores
Estudi i treball autònom individual o en grup	Treballs per resoldre a casa	Treball individual de l'alumne per a resoldre problemes clínics o textos per a analitzar, fent ús de la reflexió individual previ a recerca bibliogràfica i anàlisi crítica de la literatura científica	20
Estudi i treball autònom individual o en grup	Estudi i preparació de la matèria impartida	A partir dels materials facilitats, juntament amb la bibliografia disponible, corresponent a cada tema, l'alumnat disposarà dels elements necessaris per organitzar l'estudi individual dels mateixos. A més, com a part d'aquestes activitats es podran confeccionar informes de les pràctiques realitzades seguint l'esquema assenyalat pel professorat.	25

Guia docent

Riscs específics i mesures de protecció

Les activitats d'aprenentatge d'aquesta assignatura no comporten riscos específics per a la seguretat i salut dels alumnes i, per tant, no cal adoptar mesures de protecció especials.

Avaluació de l'aprenentatge dels estudiants

L'assignatura és presencial i per a superar l'assignatura es requereix l'assistència a un mínim del 80% del total de classes teòriques i pràctiques. Es realitzarà en el darrer dia de pràctiques, una avaluació per escrit sobre un cas clínic real.

En casos excepcionals i per causa justificada (malaltia, laboral,...), de manera individual es podrà proposar compensar les absències a classe teòrica/pràctica amb treballs addicionals /casos clínics per resoldre a a casa.

CONDICIÓ DE VALIDACIÓ: En tots els casos és requisit treure una qualificació mínima de 5 a l'examen final tipus test per a poder superar l'assignatura.

MATRÍCULA D'HONOR: per a aspirar a la màxima qualificació s'han de complir els requisits d'assistència a classes i pràctiques, s'han d'obtenir excel·lents resultats en els exàmens teòric i pràctic i s'han d'haver realitzat totes les tasques proposades durant el curs.

Frau en elements d'avaluació

D'acord amb l'article 33 del Reglament acadèmic, "amb independència del procediment disciplinari que es pugui seguir contra l'estudiant infractor, la realització demostradorament fraudulenta d'algun dels elements d'avaluació inclosos en guies docents de les assignatures comportarà, a criteri del professor, una menysvaloració en la seva qualificació que pot suposar la qualificació de «suspens 0» a l'avaluació anual de l'assignatura".

Classe magistral

Modalitat	Classes teòriques
Tècnica	Altres procediments (no recuperable)
Descripció	Mitjançant el mètode expositiu, el professorat establirà els fonaments teòrics dels diferents mòduls que componen l'assignatura. A més, es donarà informació per a cada mòdul sobre el mètode de treball aconsellable i el material didàctic que haurà d'emprar l'alumnat per preparar de forma autònoma els seus continguts
Criteris d'avaluació	Assistència i participació activa: 10%
Percentatge de la qualificació final:	10%

Casos clínics

Modalitat	Pràctiques externes
Tècnica	Proves de resposta breu (no recuperable)
Descripció	Les classes pràctiques consistiran en la presentació de casos clínics reals a l'Hospital Universitari Son Espases, habitualment a càrrec dels residents (PIR, MIR, EIR), amb la posterior discussió i raonament clínic per tal d'aplicar els coneixements adquirits al llarg de la carrera, de manera anàloga a com es realitza en la

Guia docent

pràctica clínica real. Es realitza especial èmfasi en la recollida d'una bona històrica clínica, en l'entrevista clínica, l'exploració psicopatològica, l'orientació diagnòstica, el diagnòstic diferencial i l'abordatge terapèutic. Abans de començar la pràctica tots els alumnes han de signar un document de compromís de confidencialitat. Control d'assistència mitjançant signatura. Es realitzarà una avaluació per escrit de les pràctiques que consistirà en la resolució d'un cas clínic que es presentarà el darrer dia de pràctiques. Pes en la nota final: 30%

Criteris d'avaluació Valoració de les habilitats clíniques a través d'un examen pràctic que tindrà lloc el darrer dia i que consistirà en la resolució d'un cas clínic real: 30%

Percentatge de la qualificació final: 30%

Examen global

Modalitat	Avaluació
Tècnica	Proves objectives (recuperable)
Descripció	S'avalua conjuntament la teoria i les pràctiques en un examen final en convocatòria de gener que constarà d'un examen test de tipus P.I.R. amb resposta múltiple (50 preguntes, 5 opcions, els errors resten 1/3). Temps per respondre 50 minuts. Pes en la nota final: 50 % (sempre i quan s'hagi superat aquest examen test final amb una qualificació mínima de 5)
Criteris d'avaluació	Respostes correctes examen tipus test (5 opcions, error resta 1/3). 50 preguntes, aprovat igual o superior a 25 punts

Percentatge de la qualificació final: 50% amb qualificació mínima 5

Treballs per resoldre a casa

Modalitat	Estudi i treball autònom individual o en grup
Tècnica	Treballs i projectes (recuperable)
Descripció	Treball individual de l'alumne per a resoldre problemes clínics o textos per a analitzar, fent ús de la reflexió individual previ a recerca bibliogràfica i anàlisi crítica de la literatura científica
Criteris d'avaluació	Es concretaran en l'enunciat del treball en qüestió. En general es valora la capacitat raonament clínic, síntesi i claretat de conceptes. Argumentació en base a evidència científica i guies clíniques actuals. Obligatori en cas de voler optar a Matricula d'Honor

Percentatge de la qualificació final: 10%

Recursos, bibliografia i documentació complementària

Donada la constant i ràpida evolució del camp de la psicofarmacologia, convé que l'alumne s'habitui a l'ús i consulta de les bases de dades i recursos bibliogràfics, especialment les Guies clíniques nacionals i internacionals (Guiasalud, *Uptodate*, Cochrane, NICE, APA, etc.)

Bibliografia bàsica

- Vallejo Ruiloba J. Introducción a la psicopatología y la psiquiatría. Ed. Masson. 7ª edición. Barcelona 2011

Bibliografia complementària

- Sadock. Sinopsis de Psiquiatría. Lippincott Williams and Wilkins. Wolters Kluwer Health, 11ª ed. 2015
- Schatzberg AF, DeBattista C. Manual de Psicofarmacología Clínica. American Psychiatric Publishing 8ª ed. 2018

Guia docent

- Stahl, S.M. Psicofarmacologia esencial de Stahl. Grupo Aula Medica 4ª ed. 2015
- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5®) American Psychiatric Association 2013
- CIE-10: Clasificación de los Trastornos mentales y del comportamiento. Editorial Panamericana 2010

Altres recursos

- El comprimido: <http://www.elcomprimido.com/>
- Agencia Española del Medicamento: <http://www.agemed.es/ca/home.htm>
- European Medicines Agency <https://www.ema.europa.eu>
- Food and Drug Administration USA: <http://www.fda.gov/>
- Medline: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/>
- Vademecum: <http://www.vademecum.es/>
- Guíasalud, Guías de práctica clínica del SNS <http://portal.guiasalud.es/web/guest/home;jsessionid=89a71f41f707dd5cbce19e845976>
- Criterios diagnósticos CIE-10: <http://apps.who.int/iris/>
- Criterios diagnósticos DSM-IV-TR & DSM5: <http://www.psych.org/>

